

університеті : автореф. дис. канд. пед. наук: спец.13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Жевакіна Н. В.; Луганськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2009. – 20 с. – Режим доступу:

<http://www.nbu.gov.ua/ard/2009/09jnvspu.zip>

4. Падалка Г. М. Музична педагогіка: Курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / За ред. В. Г. Бутенка. – Херсон: ХДПІ, 1995. – 104 с.

5. Ушинский К. Д. Собрание сочинений, т. 2. / К. Д. Ушинский. – М.–Л.: Музгиз, 1948. – 245 с.

6. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.

7. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/1348/1/39.pdf>

BIBLIOGRAFIY

1. Goncharenko S. U. Ukraïnskiy pedagogichniy slovník. /S.U.Goncharenko – K.: Libid. 1997. – 376 s.

2. Glushakov S. V. Suryadnyy A. S. Personalniy komp'yuter dlya uchitelya / S. V. Glushakov. A. S. Suryadnyy – Kharkov: Folio, 2003. – 507 s.

3. Zhevakina N. V. Pedagogichni umovi organizatsii distantsynogo navchannya studentiv humanitarnikh spetsialnostey u pedagogichnomu universiteti: avtoref. dis. kand. ped. nauk :

spets.13.00.04 «Teoriya i metodika profesiynoi osviti» / Zhevakina N. V.; Lugansk. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. – Lugansk. 2009. – 20 s. – Rezhim dostupu:<http://www.nbu.gov.ua/ard/2009/09jnvspu.zip>

4. Padalka G. M. Muzichna pedagogika: Kurs lektsiy z aktualnikh problem vikladannya muzichnikh distsiplin v sistemі pedagogichnoi osviti / Za red. V.G. Butenka. – Kherson: KhDPI, 1995. – 104 s.

5. Ushinskiy K. D. Sobraniye sochineniy, t. 2. /K.D.Ushinskiy – M.–L.: Muзgiz. 1948. – 245 s.

6. Shapar V. B. Psikhologichniy tлумачniy slovník / V. B. Shapar – Kh.: Prapor, 2004. – 640 s.

7. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/1348/1/3..>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДУБОВИЙ Захар Сулейманович – аспірант Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DUBOVYI Zakhar Suleymanovich – Postgraduate Student, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: establishment and development of musical and pedagogical education in Ukraine.

УДК 378.016: 78

ЛІНЬ ХУАЦІНЬ –

аспірантка кафедри музичного мистецтва і хореографії

Південноукраїнського національного педагогічного університету

імені К. Д. Ушинського

e-mail: qinzi215@qq.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФОРТЕПІАННО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Гуманізація художньо-освітнього процесу зумовлює звернення особливої уваги на проблему викладання уроків музичного мистецтва в загальноосвітній школі. Важливим для майбутньої фахової діяльності вчителя музики є вміння сформулювати у його вихованців художній смак, долучити до великої класичної музичної спадщини, навчити слухати і розуміти музику. В умовах, коли більша частина звукового художньо-навчального матеріалу сприймається дітьми у звукозапису, зростає цінність «живого» звучання музики у виконанні вчителя. Саме безпосередній контакт з учителем-музикантом і слухання

змістовної музики в його інтерпретації здатні зацікавити учнів і скорегувати ту явну диспропорцію, яка в даний час існує в їх художній свідомості на користь музики розважальної, бездуховної, часом агресивної, потворної та шкідливої для фізичного та духовного здоров'я. Виконувати такі гостро актуальні функції може лише всебічно професійно підготовлений учитель музики зі сформованою виконавською, зокрема фортепіанною, культурою.

Основною характеристикою фортепіанно-виконавської культури студентів-музикантів є наявність умінь особистісної трактовки творів з урахуванням задуму, ідей і поглядів композитора, стилістичних нюансів,

особливостей епохи, в період якої творив автор. Тому очевидної актуальності набуває проблема формування означеної культури в майбутніх фахівців, так як її наявність акумулює їх художньо-естетичну свідомість на рівні виконавських традицій, існуючих підходів художньої інтерпретації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У мистецтвознавстві і мистецькій педагогіці вивченню проблеми формування, розвитку і вдосконалення виконавської культури музикантів присвячено чимало досліджень. Це роботи Л. Баренбойма, О. Гольденвейзера, К. Ігумнова, Г. Когана, Г. Нейгауза, С. Фейнберга та ін. Згадані автори вказують на важливість даного феномена у вихованні фахових та особистісних якостей музиканта, але розглядають означене питання в межах проблеми навчання майбутніх виконавців у спеціальних музичних навчальних закладах.

Серед наукових робіт з дослідження виконавської культури в умовах фахової підготовки майбутніх учителів музики слід відмітити роботи: А. Михалюк, яка вивчає дану культуру, враховуючи особливості українського фортепіанного мистецтва; О. Андрейко і Н. Згурської, які визначають методологічні й методичні основи формування музично-виконавської культури майбутніх фахівців; Лі Данься, в якій розглядаються шляхи удосконалення виконавської культури студентів-піаністів у процесі концертної діяльності.

Мета статті. Можна констатувати існування доволі вагомого наукового доробка досліджень з проблеми формування, розвитку й удосконалення музично-виконавської культури майбутніх фахівців, але слід зауважити, що розробці означеного питання в контексті фортепіанної підготовки студентів у педагогічних університетах не наділено належної уваги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення наукових поглядів учених щодо змісту й особливостей музично-виконавської культури музикантів-інструменталістів, дало змогу визначити сутність поняття «фортепіанно-виконавська культура майбутнього вчителя музики». На нашу думку, це інтегрована особистісна властивість студента, що характеризується сформованістю загальнокультурних, професійних і фахових знань у галузі фортепіанного виконавства, а також фортепіанно-виконавських здібностей, умінь та навичок для успішної реалізації творчої художньо-педагогічної діяльності.

Ефективне вирішення питання формування фортепіанно-виконавської культури студентів стає можливим за умови

обґрунтування методологічних аспектів означеного процесу. Зокрема нами визначено, що методологічною основою організації педагогічних умов і методичного супроводу формування досліджуваного феномена є: аксіологічний, компетентнісний, особистісний і культурологічний підходи. Опора нашої наукової роботи на дані підходи в єдності та цілісності зумовлено тенденцією створення системної методології в мистецькій педагогіці, яка розглядається як створення концептуального простору, де взаємодіють різні моделі педагогічних об'єктів.

Аксіологічний підхід розуміється як інтегративний спосіб пізнання й вивчення художньо-педагогічних явищ і предметів з позицій їх цінності для фортепіанної підготовки, фахового розвитку та саморозвитку студентів. З позиції означеного підходу інструментальна підготовка майбутніх учителів музики розглядається як така, що зумовлює: удосконалення художньо-естетичного смаку і культури сприйняття творів музичного мистецтва; засвоєння систематизованих знань про цінності, ідеали, естетичні норми різних культурно-історичних епох; оволодіння уміннями самостійно аналізувати й оцінювати музичні твори; створення особистісно-фахової аксіосфери; усвідомленого формування власної музично-виконавської, зокрема фортепіанної, культури.

Музично-інструментальна діяльність відрізняється синтезом духовного і практичного. Її метою і результатом є активне самопізнання і самоідентифікація особистості за допомогою пізнання оточуючої дійсності через твори музичного мистецтва, накопичення ціннісно-емоційного досвіду спілкування з мистецтвом, що в результаті визначає художньо-ціннісні орієнтації майбутнього фахівця як основу його фортепіанно-виконавської культури.

Система художньо-ціннісних орієнтацій, які формуються в процесі фортепіанного навчання студентів, містить у собі усвідомлення студентами музичного мистецтва і процесу інструментальної підготовки як музично-педагогічних цінностей, що знаходяться в безперервному русі і розвитку. Дана система ґрунтується на: сформованості потреби до пізнання і ціннісного осмислення музики і мистецької освіти; активній творчій позиції; постійній спрямованості щодо підвищення рівня музичної, в тому числі фортепіанно-виконавської, культури; набутті здатності до синтетично-діалогового спілкування як способу створення аксіосфери в музично-педагогічному процесі і можливості компетентнісного, творчого існування в цілісному просторі мистецької освіти.

Сучасна мистецька освіта розглядає компетентнісний підхід як єдину систему визначення мети, відбору змісту, організаційного забезпечення процесу підготовки вчителя музики на основі виокремлення фахових, загальних і ключових компетенцій, що гарантують високий рівень та результативність професійно-педагогічної діяльності вчителя [4, с. 167]. Виходячи з цього положення, можна окреслити основні функції даного підходу таким чином: компетентнісний підхід дозволяє більш точно визначити логіку формування і розвитку значущих у музично-інструментальній галузі фахових знань і вмінь, що є основою фортепіанно-виконавської культури студента; на його основі можна найбільш точно визначити орієнтири в конструюванні змісту формування досліджуваного нами феномена.

Специфіка формування фортепіанно-виконавської культури майбутніх учителів музики в рамках компетентнісного підходу зумовлена тим, що студенти засвоюють не «готові знання», запропоновані викладачами з музично-інструментальної підготовки для усвідомлення, а визначають умови походження пропонованої художньо-освітньої інформації. Таким чином, майбутній фахівець самостійно формує власну професійну свідомість, яка стане в подальшому підґрунтям його фортепіанно-виконавської культури.

Сутність фахової компетентності полягає в тому, що вона, як продукт, зокрема фортепіанного, навчання, не є його наслідком, а, скоріше, результатом саморозвитку студента, його не стільки технологічно-виконавського, скільки особистісного культурного зростання, наслідком самоорганізації та узагальнення діяльнісного і художньо-особистісного досвіду. За переконанням С. Грозан, А. Козир, О. Щолокової [1; 2; 4] та ін., компетентність – це засіб існування знань, вмінь, освіченості, що сприяє особистісній самореалізації, знаходженню студентом себе в майбутній професії вчителя музики, внаслідок чого музичне навчання розглядається з особистісно-орієнтованої позиції. Воно, як і фортепіанне навчання, забезпечує максимальну потребу в реалізації особистісного потенціалу майбутнього фахівця, в тому числі – під час формування його фортепіанно-виконавської культури.

Отже, з компетентнісним підходом тісно пов'язана особистісна художньо-освітня парадигма, яка полягає у «відмові від концепції «енциклопедизму», коли основним показником освіченості людини вважався лише обсяг її знань, від ідей «технократизму», в зосередженні уваги на особистості того, хто навчається» [3, с. 73].

Особистісний підхід передбачає організацію і управління процесом формування фортепіанно-виконавської культури майбутнього вчителя музики з позиції врахування потреб розвитку його особистості. Ідея даного підходу в контексті нашого дослідження реалізується через художньо-освітній процес, який забезпечує всебічний художній розвиток студента, формування в нього професійних і фахових знань у галузі фортепіанного виконавства, а також фортепіанно-виконавських здібностей, умінь з урахуванням того, що дія зовнішнього музично-педагогічного впливу завжди залежить від міри особистої активності майбутнього фахівця.

У контексті нашого дослідження слід наголосити на такому. Особистісний підхід певним чином впливає як на змістовну сторону фортепіанного навчання, так і на його методологічну складову:

По-перше, в інтересах формування фортепіанно-виконавської культури більшою мірою акцентується не стільки когнітивно-мовний, скільки практично-діяльнісний і ціннісний компоненти, а також розширення досвіду музично-творчої діяльності. Це не означає, що знання недооцінюються, але це передбачає їх практичну спрямованість, певні дії щодо їх активного застосування під час формування досліджуваного феномена.

По-друге, відбір художньо-освітнього матеріалу передбачає деяку надмірність і відбувається за двома рівнями: рівень пред'явлення і рівень попиту. Останній є дещо нижчим порівняно з рівнем пред'явлення, оскільки на заняттях з музично-інструментальної підготовки реально враховуються можливості і потреби студентів. Це зумовлює певну диференціацію і ставить майбутніх фахівців у ситуацію вибору, спонукає до більшої самостійності та фортепіанно-виконавської активності.

По-третє, при виборі змісту художньо-освітнього матеріалу слід передбачити рівень сформованості фортепіанно-виконавської культури студентів за художньо-ментальним критерієм, який віддзеркалює об'єм їх особистого виконавського досвіду, наявність почуттів та емоцій, що спонукають до порівнянь і зіставлень, вираження власної думки, оцінки, що, у свою чергу, стимулює розвиток критичного, творчого мислення, формування ціннісних орієнтацій тощо.

Культурологічний підхід виступає в якості серйозного методологічного орієнтира, що дозволяє розглядати досліджуваний феномен як елемент музичної культури через вивчення професійних і фахових явищ та процесів у контексті художньо-освітніх і фахових цінностей, різних напрямів творчої

самореалізації студентів. У процесі оволодіння фортепіанно-виконавською культурою майбутні вчителі музики відчувають доволі значну ступінь свободи не тільки в плані відтворення даної культури, а й в плані її формування і трансляції.

Культурологічний підхід дозволяє аналізувати фортепіанно-виконавську культуру через категоріальний ряд: загальне – особливе – окреме, який логічно струнко вибудовується в такий субординаційний ряд понять: культура – музична культура – професійна культура – фахова культура – фортепіанно-виконавська культура майбутнього вчителя музики.

Висновки і перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, від визначення концептуальних підходів щодо формування фортепіанно-виконавської культури студентів вищих мистецько-педагогічних закладів залежить ефективне вирішення заявленої проблеми. Нами визначено, що методологічною основою організації педагогічних умов і методичного супроводу формування досліджуваного феномена є аксіологічний, компетентнісний, особистісний і культурологічний підходи. При реалізації даних підходів безпосередніми завданнями формування фортепіанно-виконавської культури майбутніх учителів музики є: удосконалення загальнокультурних, професійних і фахових знань у галузі фортепіанного виконавства, напрацювання фортепіанно-виконавських навичок і умінь; оволодіння технологічним інструментарієм і вміле його застосування при вирішенні виконавських завдань; розвиток музичного мислення, вміння самостійно планувати роботу з фортепіанно-виконавського самовдосконалення своєї особистості тощо.

Перспективною темою подальшого дослідження може стати визначення педагогічних умов і методики формування фортепіанно-виконавської культури майбутніх учителів музики.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Грозан С. Компетентнісний підхід як складова частина підготовки майбутнього вчителя музики до професійної самореалізації / С. Грозан // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Сер.: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 132. – С. 282–285.

2. Козир А. В. Компетентність як необхідний компонент професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін [Електронний ресурс] /

А. В. Козир // Українські культурні дослідження. – Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_7_26.php.

3. Никитина Н. Н. Становление культуры профессионально-личностного самоопределения учителя: [монография] / Н. Н. Никитина. – М.: Прометей, 2002. – 316 с.

4. Щолокова О. П. Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей / О. П. Щолокова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Теорія і методика мистецької освіти. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – Вип. 4 (9). – С. 11–15.

BIBLIOGRAFIYA

1. Grozan S. Kompetentnisniy pidkhd yak skladova chastyna pidgotovky maybutnogo vchitelia muzyky do profesiinoi samorealizatsii / S. Grozan // Naukovi zapyski [Kirovogradskogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]. – Ser.: Pedagogichni nauky. – 2014. – Vyp. 132. – S. 282–285.

2. Kozyr A. V. Kompetentnist yak neobkhdnyi komponent profesiinoi maisternosti vykladachiv mystetskikh dystsyplin [Eletronui resurs] / A. V. Kozyr // Ukrainski kulturni doslidzhenia. – Rezhim dostupu : http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_7_26.php.

3. Nikitina N. N. Stanovleniie kultury professionalno-lichnostnogo samoopredeleniya uchitelia : [monografiya] / N. N. Nikitina. – M. : Prometei, 2002. – 316 s.

4. Shcholokova O. P. Modernizatsiia fakhovoi mystetskoi osvity u konteksti suchasnykh humanistychnykh idei / O. P. Shcholokova // Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova: Teoriia i metodyka mystetskoi osvity. – K.: NPU imeni M. P. Dragomanova, 2007. – Vyp. 4 (9). – S. 11–15.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛІНЬ Хуацінь – аспірантка кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: методика формування фортепіанно-виконавської культури майбутніх учителів музики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LIN Hua Qing – Postgraduate Student of the Department of Musical Art and Choreography, Pivdenoukrayinskyi K. D. Ushynskyi National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: the methods of forming piano-performance culture of future music teachers.